

Бурђина Т. Јовановић¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет (докторске студије)

КОРАК БЛИЖЕ УПОТРЕБИ СТАТИСТИЧКИХ ПРОЦЕДУРА У ЛИНГВИСТИЧКОЈ АНАЛИЗИ

(Владан Павловић, *Конструкциона граматика и колострукциона анализа*, Ниш, Филозофски факултет, 2021, 192 стр.)

Монографија *Конструкциона граматика и колострукциона анализа* Владана Павловића објављена је 2021. године у издању Филозофског факултета Универзитета у Нишу. Књига представља резултат ауторовог интересовања за конструкционе приступе, а понајвише голдберговску конструкциону граматiku, које се јавило у периоду ауторове одбране магистарског рада 2007. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, као и његове жеље да конструкциону граматiku приближи домаћој публици, с обзиром на то да је ова област код нас слабо развијена.

На самом почетку монографије наведени су спискови табела, дијаграма, илустрација и скраћеница који служе као врста прилога за даље разумевање датог текста, као и предговор. Монографија је даље подељена на следеће целине: 1. *Конструкциони њрисџуји – џеоријске основе* (13–53); 2. *Кванџиџаџивни заокреџ у коџниџивној линџивџиџици и велики елекџронски корџуси* (55–75); 3. *Колострукциона анализа – џеоријско-метџодолошке основе, џиџови и џимери џиџребе* (77–120); 4. *Колострукциони оџлеџи* (121–171); 5. *Закџучак* (173–177) и *Лиџераџура* (179–191).

Прва целина представља теоријске основе конструкционих приступа, са посебним одељком посвећеним голдберговској конструкционој граматичи. Тако аутор дефинише конструкционе приступе као део когнитивно-функционалне лингвистике, коџи су у својим полазним становиштима у великој мери супротни генеративној граматичи. Наиме, „у конструкционој граматичи основно полазно становиште је есте да су конструкџије (морфолошке и синтаксичке, као и читави дискурси) симболичке јединице, односно да представљају интегралан, арбитраран и конвенционалан спој (морфолошке, синтаксичке, фонолошке и прозодијске и/или графолошке) форме и (семантичке, прагматичке, дискурсне и опште комуникативне) функције, што представља разраду

¹ jovanovicdj99@gmail.com

познатог Де Сосировог концепта речи” (16). У наставку аутор говори о хронолошком развоју употребе термина *конструкција* почевши од Цицерона и истиче да су за развој конструкционе граматике значајне Филморова *падежна граматика* (*case grammar*), која се бавила проучавањем примера непредвидиве семантике и прагматике, Лејкофова *гешталтска граматика* (*Gestalt Grammar*), према којој синтаксичке конструкције имају значење саме по себи, као и допринос Чејфа који је истраживао идиоматичности у језику. У оквиру конструкционе граматике јавља се већи број теорија – оне које су формалистички и неформалистички усмерене у оквиру којих се даље јављају различити приступи који имају одређене заједничке карактеристике. У одељку посвећеном голдберговској конструкционој граматици, аутор истиче да је њен циљ да конструкцијама врати централно место у лингвистичкој анализи. Павловић истиче да је А. Голдберг понудила више дефиниција конструкција, али да је за основно одређење конструкције потребан спој форме и функције (тзв. *ујаривање*). Наиме, „конструкције саме по себи носе значење, и то независно од конкретних речи које се у датој конструкцији јављају” (Голдберг 1995: 1). Како би образложио дату дефиницију аутор се служи примерима следећих конструкција: 1) дитранзитивна конструкција *N1/S V/Pred. N2/ IO N3/DO* (*Peter gave Mary a book*); 2) конструкција *NPV time away* (*He slept the afternoon away*) и 3) конструкција *nice of you*. У наставку, аутор објашњава интеракцију између значења глагола и значења конструкција на основу концепта семантичког *сјашања* (*fusion*), а након тога се бави односима између конструкција и како се њима у голдберговској конструкционој граматици приступа. Тако истиче релевантне психолошке принципе језичке организације, мотивисаност и сродне концепте, те долази до постојања *наследних веза* између конструкција које су синтаксички и семантички повезане. У закључним разматрањима, аутор истиче значајне предности голдберговске конструкционе граматике, као што су избегавање циркуларности (не уводи се нови смисао глагола сваки пут када се он јави у новој синтаксичкој конфигурацији), прилагођавање принципа композиционалности, тако да је „значење једног израза резултат интегрисања значења конкретних лексема и значења конструкције у оквиру које се те лексеме јављају” (50), као и то што се поставке овог приступа потврђују испитивањима која се баве разумевањем и употребом реченица, као и на основу података о усвајању језика код деце. На крају ове целине аутор говори о томе да код нас постоји мали број аутора који су се бавили овом облашћу од којих он наводи Ј. Вујић и К. Расулић и њихова истраживања.

Друга целина ове књиге посвећена је употреби квантитативних података и њихове статистичке обраде у оквиру когнитивне лингвистике, као и великим електронским корпусима чији се подаци користе за квантитативну обраду. Аутор овде наводи главне факторе квантитативног заокрета у когнитивној лингвистици и истиче да је од 2008. године број радова који су квантитативно усмерени надмашио оне са ква-

литативним усмерењем. Позивајући се на рад Штефановича, у ком он износи више ставова у вези са тим шта когнитивна лингвистика треба додатно да предузме да би постала наука у ужем смислу (Штефанович 2011), Владан Павловић говори о томе да је когнитивној лингвистици потребно да почне више да се ослања на експерименталне протоколе и методе за статистичку обраду података. Што се тиче електронских корпуса, аутор истиче како је њихова појава означила ренесансу корпусне лингвистике јер они омогућавају разне врсте претраге, истраживања и анализе, пре свега јер садрже говорни и писани језик различитих жанрова, варијетета, као и различитих временских периода. Потом, аутор наводи класификацију, развој и примере великих електронских текстуалних корпуса, како енглеских, тако и српских, као и начине на које се они могу користити у сврхе лингвистичке анализе. Тако се електронски корпуси могу користити за истраживање колокација одређене речи применом колострукционе анализе у оквиру конструкционе граматике. У наставку аутор говори о статистичким софтверима за обраду података и статистичким тестовима који се могу примењивати, потом даје корисне савете о курсевима и семинарима из области корпусне и когнитивне лингвистике у иностранству, а и код нас и упућује на додатну литературу. У закључним разматрањима, аутор сумира добре стране квантитативног заокрета као што су прецизнији резултати лингвистичких феномена и допринос статусу лингвистике као науке, али наглашава и лоше стране, као што су прекомерно ослањање на квантитативне податке и електронске корпусе, јер се квалитативна истраживања ипак не смеју занемарити, као ни језици који још увек немају своје корпусе.

Методологија рада, односно колострукциона анализа, обрађена је у трећој целини ове монографије. На самом почетку, Павловић наводи да „колострукциона анализа представља породицу квантитативних (статистичких) корпуснолингвистичких метода за проучавање односа између речи и граматичких структура у којима се оне јављају, односно за мерење степена привлачења и одбијања између појединачних лексема, са једне стране, и синтаксичких конструкција у које се оне интегришу, са друге стране” (77). Ову анализу су пре двадесет година развили Штефанович и Грајс (Штефанович, Грајс 2003) и до данас раде на њеном усавршавању. Основни циљ колострукционе анализе јесте да одреди које су лексичке јединице „типичне” за одређену граматичку структуру, односно (не)појављивање којих лексичких јединица је статистички значајно (79). У наставку аутор детаљно објашњава да први корак у колострукционој анализи подразумева одабир корпуса, ексцерпирани примера конструкције која се истражује, утврђивање фреквенција неопходних за анализу и само вршење анализе на основу прикупљених података користећи неки од програмских језика. Други корак подразумева квалитативну интерпретацију добијених података. У следећем одељку аутор говори о типовима колострукционе анализе почевши од анализе простих колексема која истражује „однос између

лексема и одређене граматичке конструкције у којој се она јавља” (86). У наставку, аутор као примере ове анализе нуди претходна истраживања Штефановича и Грајса, који су се бавили конструкцијом *V N2 N3*, као и императивном конструкцијом (Штефанович 2006а; Штефанович 2013; Штефанович, Грајс 2003) и до каквих су значајних резултата они дошли. Затим, Павловић говори о анализи дистинктивних колексема која служи „да се њом утврде разлике између две или више алтернативних конструкција (тј. формално сличних конструкција које имају слично значење) када су у питању њихове колострукционе преференције” (95). Овде аутор даје пример Грајсове и Штефановичеве анализе конструкција *V N2 N3* и *V N3 to N2* (Грајс, Штефанович 2004а; Штефанович 2013), чији резултати показују да глаголи који се јављају у овим конструкцијама означавају различите врсте трансфера и односа вршиоца и примаоца радње. Павловић, такође, скреће пажњу на то да се у готово свим граматикама о овим алтернативним конструкцијама говори да оне изражавају идентично значење, док се анализом дистинктивних колексема доказује да то није случај. Као други пример ове анализе, Павловић наводи Жилкенову анализу конструкција *get N2 V-en* и *have N2 V-en* (Жилкен 2006), којом се доказује да ове две конструкције имају другачије колострукционе профиле иако се описују као синонимне. Затим аутор говори о анализи коварирајућих колексема којом се истражује „међузависност између лексичких јединица које се налазе на два различита места у истој синтаксичкој конструкцији” (104). На пример, како аутор наводи, овде се може анализирати однос *ADJ* и *V* у конструкцији *be ADJ to V*. Користећи примере конструкција *V N2 into V-ing* и *It BE ADJ to V* аутор даље показује да се типови колострукционе анализе могу комбиновати како би се иста конструкција испитала из различитих углова. У завршном одељку ове целине, аутор упућује на додатну литературу из области примене колострукционе анализе.

Четврта целина ове монографије представља ауторове огледе из области колострукционе анализе, како оних који су већ објављени, тако и оних који су припремљени посебно за ову монографију и који самим тим представљају њен оригинални научни допринос. Први оглед заснива се на раду *Too early to say: The English too ADJ to V construction and models of cross-cultural communications styles: A collostructional approach* који је објављен 2020. године у часопису *International Journal of Corpus Linguistics*. Аутор истиче како ова придевска синтагма представља скаларну конструкцију која има функцију онемогућавања ситуације изражене елементом *V*. У наставку аутор даје преглед досадашњих истраживања ове конструкције и истиче како у свом огледу врши компаративну анализу дате конструкције у америчком, британском и индијском енглеском користећи анализу дистинктивних колексема како би се утврдило у којој је мери однос онемогућавања у датој конструкцији условљен културом. Овако добијене резултате Павловић анализира у светлу модела унутаркултурних и међукултурних стилова комуникације. У

наставку, аутор наводи да је за ову анализу коришћен корпус GloWbE (Дејвис 2013), потом, објашњава метод анализе и истиче главну хипотезу рада. У анализи и дискусији, аутор износи резултате свог огледа који показују да се „најдистинктивнији дати парови колексема и они које дата конструкција највише одбија заиста разликују од варијетета до варијетета, и да то може да укаже на постојање суптилних разлика у имплицитно условљеним концептуализацијама” (141). Други оглед, који се први пут објављује у овој монографији, представља надградњу првог огледа јер анализи исте конструкције прикључује и канадски енглески. Овде аутор прво говори о стилу комуникације у Канади који се знатно разликује од америчког, на чему се и заснивају хипотезе овог рада. Павловић истиче да резултати приказују Американце као људе који су спремнији да делају брзо и без устручавања ураде или кажу шта мисле, док је Канађанима потребно више времена да добро промисле о својим потезима. Аутор закључује да има основа за став да стилови комуникације у различитим културама имају утицај на конкретну језичку продукцију, и да реконтекстуализујући приступи језику могу допринети бољем разумевању језичке употребе. Трећи оглед се заснива на раду *On elements of culturally influenced language use in the “Adj Enough to V” construction in British and American English*, који је објављен у зборнику радова *Belgrade English Language and Literature Studies 90*. Аутор објашњава како овај оглед подразумева анализу дистинктивних парова Adj – V који се јављају у датој конструкцији у америчком и британском енглеском, служећи се корпусом GloWbe. Павловић даље истиче да је овај оглед методолошки сличан претходној анализи и да је и овде реч о скаларној конструкцији која се базира на схеми омогућавања, док су циљеви и хипотеза овог рада слични оним из претходног огледа. У анализи и дискусији, аутор на основу добијених резултата приказује како је однос међузависности колексема у датој конструкцији културно условљен, и да су сви најдистинктивнији парови једног варијетета они који се у другом варијетету највише одбијају што је у складу са доминантним стилем комуникације у обе земље. Четврти оглед, који се, такође, овде први пут објављује, анализира конструкцију *V N2 into V-ing* са циљем провере претходних истраживања ове конструкције у којима су Британци одређени као брутални јер ову конструкцију најчешће користе са глаголима који означавају физичку силу, а Американци као персуазивни јер ову конструкцију најчешће употребљавају са глаголима вербалног убеђивања (Вулф и др. 2007). Као корпус овог огледа, када је у питању амерички енглески, коришћени су корпуси COCA и GloWbe, док је за британски енглески коришћен корпус BNC и GloWbe. Као метод рада, примењена је анализа дистинктивних колексема јединице *V* у америчком и британском енглеском. Ово истраживање, како аутор истиче, показује неке сличности, али и знатне разлике са претходним истраживањем ове конструкције као што је закључак да се каузалним предикаторима у британском енглеском референт јединице *N2*

не ставља нужно у стање физичког или метафоричког кретања, нити да се таквим предикаторима у америчком енглеском референт типично фиксира у одређен физички или метафорички положај и закључак да се глаголима *force* и *push*, који јесу међу најдистинктивнијима у британском енглеском у датој конструкцији, не мора неминовно изражавати физичка сила, већ та сила може бити и метафоричка (169).

У закључку, који представља пету целину ове монографије, аутор најпре сумира све о чему је говорено у монографији и онда наводи осам разлога зашто је било битно говорити о томе. На самом крају, Павловић истиче да је ова монографија испунила свој циљ ако је читаоце макар заинтересовала за конструкционе приступе и колострукциону анализу.

У одељку Литература, аутор наводи 211 релевантних библиографских јединица које је користио у свом истраживању.

Монографија *Конструкциона граматика и колострукциона анализа* Владана Павловића значајна је из више разлога – најпре јер приближава ову област домаћој публици, с обзиром на то да је број извора на српском језику веома органичен, указује на релевантност резултата добијених квантитативном анализом и употребом (великих) електронских корпуса, али и зато што може пружити подстрек другим стручњацима да крену да се баве овом облашћу и оваквом врстом истраживања. Аутор својим изванредним академским стилем успева да на разумљив и детаљан начин читаоцу представи теоријски и методолошки аспект ове области. Наводећи обиље примера самих конструкција, различитих врста анализа и истраживања, како сопствених, тако и других аутора, Павловић указује на то да се овим приступом могу тестирати постојећи теоријски ставови и то на начин на који се они могу потврдити, унапредити, па чак и довести у питање. Аутор сваку своју тврдњу аргументује позивајући се на многобројну литературу, али се не уздржава да укаже и на могуће лоше стране оваквих истраживања. Самим тим, ова монографија представља изузетан научни допринос, пре свега когнитивној лингвистици, али и лингвистици уопште, јер указује на један сасвим другачији начин истраживања језика.

Литература

Дејвис 2013: M. Davies, *Corpus of Global Web-Based English: 1.9 billion words from speakers in 20 countries (GloWbE)*, <https://www.english-corpora.org/glowbe/>.

Жилкен 2006: G. Gilquin, *The verb slot in causative constructions. Finding the best fit. Constructions* 1(3), 1–46.

Голдберг 1995: A. E. Goldberg, *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*, Chicago: University of Chicago Press.

Грајс, Штефанович 2004а: S. T. Gries, A. Stefanowitsch, *Covarying collexemes in the into-causative*, In: Achard M. and Kemmer, S. (Eds.). *Language, Culture and Mind*, Stanford, CA: CSLI, 225–236.

